

Makale Künyesi (Araştırma): Kınay, D. E. ve Durmuş, M. (2023). Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında kültürlerarası duyarlılık görünümü: yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe ve yedi iklim Türkçe örneği. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 847-873.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1370264>

YABANCI/İKİNCİ DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ KİTAPLARINDA KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK GÖRÜNÜMÜ: YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE VE YEDİ İKLİM TÜRKÇE ÖRNEĞİ

Damla Elif KINAY¹
Mustafa DURMUŞ²

ÖZET

Bireylerin etkin bir kültürlerarası etkileşime sahip olabilmesi için gelişmiş kültürlerarası duyarlılığa sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda yabancı/ikinci dil öğretiminde öğrencilerin temel kaynaklarından ders kitaplarının; içerik olarak öğrencilere kültürel farklılıkları gösterici, öğrencilerin farklı kültürel değer ve yargıları yadırgamamalarını ve farklılıklara açık ve hoşgörülü olmalarını sağlaması gerekmektedir. Bu da dil öğretim sınıflarında kültürlerarası duyarlılık kazanımı ile olasıdır. Bu çalışmanın amacı, yabancı ve ikinci dil olarak Türkçe öğretim amacıyla hazırlanan ders kitaplarının kültürlerarası duyarlılık görünümünü belirleyen ölçütler çerçevesinde incelemektir.

Bu çalışmada dil öğretiminde öğrenciler için uzun bir süre yoğun bir şekilde takip edilecekleri ders materyallerinin kitaplar olduğu düşüncesinden hareketle dil öğretim merkezleri ve kurumlarında yabancı ve ikinci dil olarak Türkçe öğretimi amacıyla kullanılan “Yedi İklim Türkçe” ve “Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Eğitim Seti” “kültürlerarası duyarlılık” kapsamında incelenmiştir. Çalışmada belirlenen Türkçe öğretim setlerine ait B1 ve B2 düzey ders kitapları tümevarım yöntemiyle geliştirilen ölçütler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Nitel durum çalışması olan bu makalede araştırmanın örneklemini oluşturan ders kitapları doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda, incelenen ders kitaplarında kültürlerarası duyarlılığı geliştirmeye yönelik unsur ve etkinliklerden yeterince yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Dil öğretim ders kitaplarında farklı kültürlere ait kültürel içerikler, öğrencilerin karşılaştırma yapabilecekleri şekilde sunulmalıdır. Bununla beraber söz konusu kitaplarda, farklı kültürden kişilere karşı hoşgörülü olmaları ve o kişiler ile empati kurmalarına yardım edebilecek ve farklı kültürlere merak uyandıracak etkinliklerin yer alması öğrencilerin farklılıklar karşısında daha tarafsız tutum sergilemelerini sağlayacaktır. Yabancı / ikinci dil

¹ Çukurova Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Öğretim Görevlisi. dkinay@cu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5595-7430>

²Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Prof. Dr. mustafadurmus@hacettepe.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5617-7153>

olarak Türkçe öğretimi sınıflarında kullanılacak olan ders kitaplarında kültürlerarası duyarlılığın, dolayısıyla kültürlerarası iletişim yeterliliğinin kazanılması için bu çalışma çerçevesinde kullanılan ölçütlerin dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ikinci dil olarak Türkçe öğretimi, kültürlerarası iletişim, kültürlerarası iletişim yeterliliği, kültürlerarası duyarlılık.

GİRİŞ

Dil, bir yandan kültüre bağlı ve kültürün bir parçasıyken, diğer yandan kültürün gözlemlenmesi ve betimlenmesi için bir araçtır (Oksaar, 2008, s. 27). Çünkü dil ile kültür arasında doğrudan ve çok yönlü bir ilişki vardır ve bu ilişkinin yabancı/ikinci dil öğretimine de yansıyan görünümleri söz konusudur. Bu bağlamda öğrenilen dil, aynı zamanda içinde yer aldığı kültürün izlerini taşıdığından yabancı/ikinci dil öğretiminde farklı kültürlere ait unsurlara yer verilmeli ve öğrencilerin³ kültürlerarası iletişim yeterlilikleri ile kültürlerarası duyarlılıkları geliştirilmelidir.

Birbirleriyle iletişim kuran insanlar aynı kültüre, aynı değerlere sahip olmadıklarında ya da diğer kültürü tanımadıkları durumlarda iletişimde güçlükler ortaya çıkmaktadır. Farklı dili konuşan bireyler arasında iletişimde sorun yaşanmaması için dil öğretim uygulamalarında yer alan uzmanların sosyo-kültürel farklılıkları da hesaba katması gerekmektedir (Baylon ve Margot'tan akt. Günday ve Aycan, 2018, s. 539). Bireyler arasında iletişimin geliştirilebilmesi için dilsel beceriler kadar kültürlerarası farklılıklar konusunda da bilgi sahibi olmak önemlidir. İletişim becerilerinin gerçekleştirilebilmesi, diller ve kültürlerarası benzerlik ve farklılıkların ayırdına varabilmeye doğru orantılıdır (Stocean'dan akt. Günday ve Aycan, 2018, s. 539). Yabancı/ikinci dil öğretimi sınıflarında ve öğretim süreçlerinde, kültürel farklılıkların dikkate alındığı ve duyarlı olduğu bir eğitim anlayışı hâkim olmalıdır.

Çoğu yabancı dil öğreticisi, öğrencilerin kültürel olgulara karşı olumlu bir şekilde duyarlı hâle getirilmesinin acil ve çok önemli olduğu konusunda hemfikirdir (Peck, 1998, s. 4). Bu noktada birçok araştırmada yabancı/ikinci dil öğretim sınıflarında kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesi için yapılması gerekenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bir başka deyişle, "Yabancı/ikinci dil öğretiminde kültürlerarası duyarlılık nasıl geliştirilebilir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu açıdan karşımıza en temel dil öğretim materyali olarak ders kitapları çıkmaktadır. Öğrenciler yeni bir dil öğrenirken ders kitapları aracılığıyla dilin yeni biçimleri ve kuralları ile birlikte kültürlerarası iletişim yeterliliklerini geliştirmelidir. Öğrenciler arasında kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek çatışmaların engellenmesi, öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının geliştirilmesi ve etnikmerkezci tutumlardan uzaklaşmaları düzenlenecek olan kültürel etkinlikler ve farklı kültürlere ait kültürel bilgilerin ders içeriklerine eklenmesi ile sağlanabilir.

³ Öğrenci (learner) terimi, öğrenci (student) terimiyle farklılaşan bir terim olarak kullanılmaktadır. Buna göre öğrenci zorunlu, formal eğitim süreçlerindeki öğrenenleri, öğrenci ise hem bu grubun dışında kalan hem de bu grubu içine alan genel öğrenenleri karşılayacak bir terim olarak kullanıldığından (Durmuş, 2018, s. 182) çalışma kapsamında öğrenci terimi tercih edilmektedir.

1. YABANCI /İKİNCİ DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN DUYGUSAL BOYUTU OLARAK KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK

Farklı kültürlerden bireyler çeşitli nedenlerle etkileşimde bulunmakta, tüm dünyayı etkileyecek kararları birlikte almaktadırlar. Bütün bu etkileşimler, geniş bir iletişim ağının kurulmasını sağlamakta, toplumların yaşantısına çokkültürlü bir özellik katmaktadır. Burada kastedilen Tomlinson'un anlatımıyla “bireyler ve topluluklar arasında dünya çapında hızla artan toplumsal-kurumsal ilişkiler, ulusal sınırlar arasında malların, bilginin, insanların ve pratiklerin giderek artan bir biçimde ‘akışı’, teknolojik gelişmelerin sağladığı uluslararası hızlı hava taşımacılığı gibi daha ‘somut’ bağ kurma biçimleri ve elektronik iletişim sistemlerinin tam anlamıyla ‘birbirine bağlanmışlığı’dır (Akt. Tellan, 2013, s.2).

Kültürlerarası iletişim konusunda yapılan çalışmaların artmasının temelinde Tomlinson'un belirttiği bu “birbirine bağlanmışlık” olgusu bulunmaktadır ve farklı ülkelerden kişilerin eğitim aldığı ya da özellikle çok ülkeli şirketler gibi bünyesinde farklı kültürlerden gelen insanların çalıştığı çokkültürlü ortamlarda ilişkileri yönetmek, kişileri kontrol edebilmek ve verimliliği artırmak amaçlı değişik modeller, teknikler, stratejiler ve eğitim programları geliştirmek amacıyla yapılan bilgi ve model çalışmaları göz ardı edilemeyecek düzeyde önemlidir.

Kartarı, her toplumda, iletişimsel açıdan gündelik yaşamda belirli durumları ifade etmek üzere kullanılan –o topluma özgü– dilsel davranış modelleri bulunduğunu ve örneğin görüşmeyi başlatırken, karşdakine hitap ederken ya da birisini övmek için âdeta toplumsal bir norm hâline gelen dilsel davranış kalıplarından yararlandığını belirtmektedir. Bir başka deyişle her toplumda sosyal yaşamın iletişim rutinleri bulunmaktadır (Akt. Tellan, 2013, s.13). Bu dilsel kullanımlar iletişimde bulunan bireylerin yaşları, cinsiyetleri, meslekleri, eğitim düzeyleri, statüleri, birbirlerine olan yakınlıkları, samimiyet dereceleri ve toplumsal rollerine göre değişmektedir. Kişiler anadillerinde iletişim kurarken tüm bu değişkenleri düşünmeden bilinçsiz ama uygun bir şekilde davranışlar sergilese de farklı kültürler söz konusu olduğunda bu kazanılması gereken bir yeterlilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumdan topluma, kültürden kültüre hatta aynı kültürün toplum kesimlerinin iletişim davranışlarında bile, yetişmiş oldukları kentsel ve kırsal çevreye göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kültürlerarası iletişim ortamlarında bireylerin bu genel kabulden hareket ettikleri görülürken; bu genel kabule uymamaları durumunda kişiler arası çatışma ya da sorunlar ortaya çıkabildiği ve bu durum karşısında iletişim ortamının olumsuz bir şekilde etkilenebildiği görülmektedir. Bu noktada birbirlerini tanımayan ve kültürlerarası farklılıklara sahip bireylerin etnikmerkezci düşünce biçimlerinden, sahip oldukları önyargılar ve basmakalıp değerlerden uzaklaşıp birbirleri ile iletişim yeterliliğine sahip olabilmeleri açısından kültürlerarası iletişim oldukça önemli bir yere sahiptir.

Chen (2010) kültürlerarası iletişimin üç unsurdan oluştuğunu belirtmektedir: *bilişsel*, *duygusal* ve *davranışsal beceriler*. Araştırmacıya göre *bilişsel beceri* kültürlerarası farkındalıkla, *duygusal beceri* kültürlerarası duyarlılıkla, *davranışsal beceri* ise kültürlerarası etkililik veya beceriklilik ile temsil edilmektedir. Bilişsel beceri süreci olan

kültürlerarası farkındalık, kültürel temelli formların, uygulamaların ve referans çerçevelerinin kültürlerarası iletişimde sahip olabileceği role ilişkin bilinçli bir anlayış ve bu kavramları gerçek zamanlı iletişimde esnek ve bağlama özgü bir şekilde uygulamaya geçirme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Baker, 2011, s. 202). *Kültürlerarası duyarlılık*, bir bireyin kültürlerarası iletişimde uygun ve etkili davranmasını destekleyen kültürel farklılıkları anlama ve takdir etme yönünde olumlu bir duygu geliştirme yeteneği olarak tanımlanabilir (Chen, 1997, s. 5). Kültürlerarası duyarlılık boyutunda birey, kültürlerarası etkileşimden önce, etkileşim sırasında ve etkileşimden sonra olumlu duygusal yanıtlar planlamayı ve alabilmeyi öğrenmektedir. Olumlu duygusal yanıtlar, kültürel farklılıkların tanınması ve onlara saygı duyulması sonucunu getirmektedir. Bu süreç, kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Gudykunst, Ting-Toomey ve Wiseman'dan akt. Kartarı, 2016, s. 266). *Kültürlerarası beceriklilik* ise bir bireyin diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken iletişim hedeflerine ulaşma yeteneğini ifade eden kültürlerarası iletişim yeterliliğinin davranışsal boyutudur ve dört bileşen içermektedir: *mesaj becerileri*, *kendini uygun biçimde ifade etme*, *davranışsal esneklik* ve *etkileşim yönetimi* (Fritz, Mollenberg ve Chen, 2001, s. 6).

Değişen koşullar doğrultusunda eğitimin temel hedeflerinden biri de yabancı ya da farklı davranış biçimlerine önyargısız yaklaşabilen, farklılıkları tehdit olarak algılamak yerine farklılıklara saygı duyarak anlamaya çalışan, esnek ve eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilebilmesidir. Böylesine çok yönlü bir hedefe ulaşmada eğitimin en uygun alanlarından biri de yabancı/ikinci dil öğretimidir. Farklı kültürlere sahip bireylerin kaçınılmaz birlikteliğini bir çatışma ortamı olarak değil de yaşama bakışlarını geliştiren, bunun da ötesinde yeni yaşam biçimleriyle desteklenerek düşünce ve eylem zenginliği kazandıran bir ortam olarak değerlendirebilmelerinde yabancı/ikinci dil öğrenmenin göz ardı edilemeyecek düzeyde önemi bulunmaktadır (Polat, 2001, s.35). Bu noktada yabancı/ikinci dil öğretiminin birçok farklı kültürün yan yana geldiği bir süreç olduğu göz önünde tutulduğunda öğrencilerin yabancı olana karşı daha hoşgörülü olması, önyargısız olması ve yabancı ile birlikte olabilmesi için kültürlerarası duyarlıklarının gelişmiş olması gerekmektedir. Kendi kültürünü diğer kültürlerden üstün gören, kültürel farklılıklara kapalı ve önyargılı öğrencilerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine sahip olabilmeleri beklenemez. Yabancı/ikinci dil öğretiminin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi öğrencilerin kültürlerarası yeterliliğe sahip olmaları ile; kültürlerarası yeterliliğe sahip olmaları da kültürlerarası duyarlılığa sahip olmaları ile mümkün olabilir.

Kültürlerarası yeterlilik ve *kültürlerarası duyarlılık* kavramları birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Medina-Lopez-Portillo, bu iki kavramın ayrımını şu şekilde yapmaktadır: *Kültürlerarası yeterlilik*, bireylerin yabancı bir kültürel bağlamda çalışırken ortaya koydukları dış davranışları ifade ederken; *kültürlerarası duyarlılık* ise kültürel farklılıklarla başa çıkabilmesi için bireyin psikolojik yeteneğinin derecesini belirleyen gelişimsel süreci ifade etmektedir (2004, s.180). Bhawuk ve Brislin ise kültürlerarası duyarlılık kavramı açıklanırken sıklıkla “kültürel farklılıkların önemine ve diğer kültürlerdeki insanların görüşlerine duyarlılık” olarak tanımlandığını belirtmektedir (1992, s.414). Hammer, Bennett ve Wiseman da kültürlerarası duyarlılık terimini kültürel farklılıkları ayırt etmek ve deneyimleme yeteneğini ifade etmek için kullanırken;

kültürlerarası yeterlilik terimini kültürlerarası bir şekilde uygun davranma ve düşünme yeteneğini ifade etmek için kullanılmaktadırlar (2003, s. 422). Bireyin kültürel farklılıklar karşısında duygusal ve düşünsel gelişimi, onun kültürlerarası yeterliliğe ulaşmasını sağlayacaktır. Kısacası bireyin kültürlerarası duyarlılığının artması, doğrudan onun kültürlerarası yeterliliğinin de artmasını sağlayacaktır.

Yabancı/ikinci dil öğretiminde öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirmek amacıyla öğrenme ortamlarında ders kitaplarında yer alan farklı kültürlere ait unsurlardan ve kültürlerarası duyarlılıklarının gelişmesine yardımcı olacak etkinliklerden yararlanılabilir. Öğreticiler çeşitli materyaller ve ders araçları aracılığıyla kültürel farklılıklara duyarlılık geliştirmeye odaklanabilirlerse öğrencilerin hedef kültüre karşı olumsuz tepkilerinin önüne geçilebilir. Bu noktada hem kültürlerarası iletişim becerisinin hem de kültürlerarası duyarlılığın gelişimini desteklemek amacıyla ders kitapları önemli yere sahiptir.

1.1. Ders Kitapları Yoluyla Kültürlerarası İletişim Becerilerinin Geliştirilmesi

Yabancı/ikinci dil öğretiminde temel ders materyalleri olarak Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'ne göre düzeylere ayrılmış olan (A1 öncesi, A1, A2, B1, B2, C1, C2) ders kitapları kullanılmaktadır. Bu materyaller genel bir öğrenci kitlesini hedef alan genel amaçlı materyaller olabileceği gibi daha özel ve dar bir hedef kitle için hazırlanmış (özel amaçlı; belirli ortak dili konuşurları için ya da belirli meslek grupları için hazırlanmış) materyaller de olabilmektedir.

Yabancı/ikinci dil öğretiminde kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirebilmek için önemli unsurlardan biri olan ders kitapları öğrencilerin kolaylıkla temin edebileceği en temel kaynaklardan biridir. Yabancı/ikinci dil öğretimi kitaplarında öğrencilerin hedef kültürle ilgili aktarımların yapılabileceği hedef kültür ile kaynak kültürü, hatta farklı kültürleri karşılaştırabileceği, farklılıkların farkına varabileceği başlıca etkinlikler bulunmaktadır. Bunlardan ilki okuma-anlama becerisini geliştirmeye yönelik kullanılan materyallerdir, Durmuş'un (2013, s. 1297) Green ve Young'tan alıntılıdığı gibi hazırlanan materyallerin ortak hedefi anlaşılır ve okunabilir olma düzeyini olabildiğince yukarılara çekerken ve de öğrenci kaygısını azaltırken aynı zamanda hedef dile ve kültüre dair ilgi, öğrenme isteği uyandırmaktır. Bu noktada öğrencinin dilbilimsel ve kültürel yeterlilik düzeylerini geliştirmeyi hedefleyen söz konusu materyallerin, onların öğrenim sırasında ortaya çıkan kaygılarını azaltırken diğer taraftan da onların hedef dili ve kültürü keşfetme arzularını artırması gerekir.

Bununla beraber ders kitaplarındaki içerikler yalnızca okuma-anlama etkinlikleriyle sınırlı değildir. Diğer bir alımlayıcı dil becerisi olan dinleme becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanmış etkinlikler aracılığıyla da kültürlerarası iletişim becerileri geliştirilebilir. Dinleme etkinliklerinde hedef kültüre ya da farklı kültürlere ait kültürel bilgi aktarımı yapılabilir. Böylece öğrencilere farklı kültürlere ait bilgiler sunarak onların kültürel farklılıkları ayırt etmeleri sağlanabilir.

Yabancı/ikinci dil öğretimi ders kitaplarında bulunan üretici beceriler olarak yazma ve konuşma dil becerilerini geliştirme amaçlı etkinliklerin genellikle eyleme yönelik

uygulamaları kapsadığı söylenebilir. Yabancı/ikinci dil öğretiminde amaç, öğrencinin kültürel yeterlilikleri kazanarak o dili daha iyi anlar ve konuşur hâle gelebilmesidir. Bunu yapabilmek için o dilin sözcüklerinin nerede, ne zaman, niçin, kim tarafından hangi ortamda kullanıldığının bilinmesi ve kavranması oldukça önemlidir (Demir ve Açık, 2011, s. 55). Reid (2015, s. 940), Brooks'tan yaptığı alıntıya göre öğrencilerin kültürlerarası iletişim yeterliliğini, sesbilimsel doğruluk, sözdizimi ya da biçim bilgisinde olduğu gibi uygulama yoluyla edinmelerinin beklendiğini ve konuşma konularının, karşılaştırılabilir kültür kalıplarındaki benzerliği ve farklılıkları vurgulayan günlük görevlerle ilgili olması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla dil öğretim sınıflarında kültürlerarası iletişim yeterliliğinin geliştirilmesi amacıyla uygulamalı etkinlikler olarak hazırlanmış yazma ve konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler ile öğrencilerin kültürel farklılıkları deneyimlemesi sağlanabilir.

Yabancı/ikinci dil öğretimine yönelik hazırlanan ders kitaplarında metinler kadar önemli olan bir diğer unsur da görsellerdir (Sarıtaş, 2014, s. 217). Yabancı/ikinci dil ders kitaplarındaki görsellerin temel işlevi yabancı dildeki mesajın algılanmasını kolaylaştırmak olduğundan resimler birer açıklayıcı, yorumlayıcı gibi işlevler taşımaktadır. Öğrenciler için resim, anlaşılmayan dilsel öğeleri anlamlı mesajlara dönüştürebilen bir görsel göstergeler koduna sahip çevirmendir (Tarcan, 2004, s. 69). Bu da yabancı/ikinci dil kitaplarındaki görsellerin ilgili oldukları metinler açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Tarcan'a göre yabancı/ikinci dil öğretiminde kullanılan görseller alıcının dilsel mesajı kendi iç dünyasında en kısa sürede algılayabilmesini sağlamalıdır (2004, s. 71).

Sarıtaş da bu maddelere ek olarak yabancı/ikinci dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki görsellerin kültürel unsurlarla ilişkili olması gerektiğini ve görsellerin hedef kültür ile kaynak kültür arasında karşılaştırmalar yapmaya olanak tanıyacak nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir (2014, s. 128).

Tüm bunların yanı sıra ders kitaplarında ve yardımcı materyallerde kültür yansıtılırken dikkat edilmesi gereken bazı durumlar vardır. İlk olarak kitabın hedef öğrenci kitlesinin içinde bulunduğu durum ve koşullarına uygun olarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Örneğin, Türkçeyi Türkiye'de ikinci dil olarak öğrenip kullanan öğrencilere yönelik kitaplar ile, Türkçeyi Türkiye dışında yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için hazırlanan kitapların kültürel içerikleri bakımından belirli bir oranda farklılıklar taşıması beklenebilir. Çünkü farklı durumlar içinde bulunan iki öğrenci kitlesi farklı öğrenim koşullarına sahip olmakla birlikte farklı ihtiyaçlar doğrultusunda öğrenim görmek isteyebilir. Türkiye dışında Türkçe öğrenen bireylerin, buldukları ülkede Türkçe konuşurlarıyla iletişim fırsatlarına erişimleri ve Türkçeye maruz kalmaları çok daha sınırlıyken zengin iletişim araçları sayesinde Türkçe konuşurlarıyla her an, istedikleri yoğunluk ve nitelikte iletişim kurabildikleri, dolayısıyla bu karşıtlık ile gelen dezavantajlı konumundan kendilerini kurtarabilecekleri de unutulmamalıdır. Bu doğrultuda ders kitaplarında yer alması gereken kültürel bilgiler de değişiklik gösterecektir. Örneğin, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için günlük hayatta kullanılan dil üzerinden kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmeleri öne çıkmayabilir, ancak ikinci dil olarak öğrenenler Türkiye'de yaşadıkları ve günlük hayatlarında anadili konuşurları

ile karşılaşabilecekleri ve çeşitli etkileşim ortamlarında bulunabilecekleri için bu bilgiler daha fazla önem kazanmaktadır. Çünkü Türkiye’de yaşayarak Türkçe öğrenen bireylerin, sınıf dışında karşılaşabilecekleri durumlara ilişkin kaygıları ve bu olası durumlar için gerekli dil becerilerine erişim konusunda daha güçlü talepleri söz konusu olmaktadır. Bununla beraber kültürlerarası duyarlılık becerisini geliştirmeye yönelik içeriklerin her iki öğrenci kitlesi için de olması gerekmektedir. Çünkü öğrenci, hedef dili yabancı dil olarak ya da ikinci dil olarak kullanacak olsa da hedef kültürde farklılıklarla karşılaşacak ve kendisinin bu farklılıklara karşı açık ve anlayışlı olması beklenecektir.

Sonuç olarak yabancı/ikinci dil öğretimi sınıflarında kültürlerarası iletişim yeterliliği ile kültürlerarası duyarlılık becerisinin geliştirilmesi için ders kitaplarından etkin bir şekilde yararlanılabilir. Çünkü bir öğrencinin dil öğretiminde en çok karşılaştığı araç olarak ders kitapları karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada yabancı/ikinci dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarının içerik olarak farklı kültürel değer ve yargılara karşı tarafsız olması ve öğrencilere çeşitli kültürel farklılıkları tanıma ve onlarla baş edebilme fırsatları sunacak nitelikte olması gerekmektedir. Bu noktalar göz önünde bulundurulduğunda yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının da çeşitli kültürel bağlam ve kültürlerarası unsurları içermesi beklenir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem ile verilerin analizi konularına değinilecektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının kültürlerarası duyarlılık görünümünün değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırma nitel modelde, durum çalışmasıdır. Durum çalışmaları, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984’ten akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 277). Genel olarak dört tür durum çalışması deseninden söz edilmektedir: bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni. Araştırmada bütüncül çoklu durum deseni gerçekleştirilmiştir. Bütüncül çoklu durum deseninde, birden fazla kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durum söz konusudur. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki ders kitapları oluşturmaktadır. Ancak yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanmış olan tüm ders kitaplarının araştırmaya dâhil edilmesi mümkün olmadığından araştırmanın örneklemini olarak Türkiye’de Türkçe öğretim kurumlarında ders kitabı olarak tercih edilen İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından hazırlanmış olan “Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Eğitim Seti” ve hem Türkiye dışında hem de Türkiye’de Türkçe öğretmek için seçilen, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanmış

“Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti” belirlenmiştir. Çalışma kapsamı nedeniyle bu öğretim setlerinin B1 ve B2 düzeyleri ders kitapları ile sınırlı tutulmuştur.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Eğitim Seti ders kitapları 6 üniteden oluşmakta ve her ünite 3 bölüm yer almaktadır. Her bölümde sırasıyla hazırlık çalışması, okuma becerisini geliştirmeye yönelik metin ve alıştırmalar, “ya siz” bölümü, dilbilgisi konu anlatımı ve alıştırmaları, dinleme becerisini geliştirmeye yönelik metinler ve alıştırmalar, konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler ve varsa metinler, yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler ve varsa metinler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra her ünite sonunda izle-öğren videoları ve alıştırmaları, “günlük ifadeler” bölümü, “kendini çek” bölümü, “mikrofon sende” bölümü, “kültürden kültüre” bölümü yer almaktadır. Bazı ünite sonlarında “eğlenelim öğrenelim” ve/veya “bir adım ötesi” bölümlerine de yer verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra her ünite sonunda öğrencilerin öğrendikleri dilbilgisi yapı ve sözcüklerini ölçmek amacıyla hazırlanmış olan alıştırmaların bulunduğu “neler öğrendik” bölümü ve o bölümde hedeflenen becerilere yönelik öğrencilerin kendilerini ölçmeleri için “öz değerlendirme” bölümü bulunmaktadır.

Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarında ise 8 ünite ve her ünite altında 3 bölüm bulunmaktadır. Bölümlerde üniteye hazırlık, okuma becerisini geliştirmeye yönelik metinler ve alıştırmalar, dinleme becerisi geliştirmeye yönelik metinler ve alıştırmalar, dilbilgisi alıştırmaları, konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler ve varsa metinler, yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler ve varsa metinler, kelime dünyası bölümleri yer almaktadır. Ancak Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Eğitim Seti ders kitaplarının aksine Yedi İklim Türkçe Seti ders kitaplarında bir bölüm içinde birden fazla okuma, dinleme, yazma etkinlikleri görülmektedir. Her ünite sonunda serbest okuma metinleri ve öğrencilerin öğrendikleri dilbilgisi yapı ve sözcükleri ölçmek amacıyla hazırlanmış olan değerlendirme bölümü bulunmaktadır.

Bu çalışmada sınıflandırma sırasında belirlenen ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları, okuma ve dinleme metinleri, serbest okuma/kültürden kültüre/eğlenelim öğrenelim metinleri, video metinleri, varsa konuşma ve yazma etkinliklerinde yer alan metinlerde yer alan kültürel öğeler saptanmış ve belirli bir bağlam sunmadan yer verilen bilgiler, isim listesi de olsa kültürel içerik olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra sadece hedef kültüre ait kültürel öğeler değil aynı zamanda farklı kültürlere ait kültürel öğeler de çalışma kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

2.3. Uygulama

Araştırmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle çözümlenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187). Bu çalışmada örneklem olarak hem Türkiye’de hem de Türkiye dışında yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan iki ders kitabı kültürlerarası duyarlılık görünümleri açısından incelendiği için doküman incelenmesi yöntemi, çalışmanın amacıyla örtüşmektedir. Araştırmada, seçilen ders kitapları çalışmanın doküman analizi kısmının örneklemine oluşturmuş ve araştırmacı tarafından tümevarım yöntemiyle geliştirilen Yabancı/İkinci

Dil Olarak Türkçe Ders Kitabı Kültürlerarası Duyarlılık İnceleme Ölçütleri doğrultusunda incelenmiştir.

Chen'e (1997, s. 4) göre bireylerin kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir toplumda başarılı bir şekilde yaşayabilmesine yardımcı olan en önemli becerilerden biri kültürlerarası duyarlılıktır. Diğer bir deyişle kültürlerarası açıdan duyarlı bir birey kültürel açıdan çeşitliliğe sahip bir toplumda başarılı bir şekilde yaşayabilir. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada belirlenen kitaplarda kültürel öğelerin kültürel çeşitlilik anlayışını yansıtacak unsur ve/veya etkinlikler bulundurma durumu incelenmektedir. Çalışmada kültürel öğeler belirlenerek sınıflama yoluna gidilmiştir. Bu sınıflama yapılırken Okur ve Keskin (2013) tarafından yapılan çalışma ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda sıralanan sosyokültürel bilgiler göz önünde bulundurularak kültürel öğeler 7 ana başlığa ve bunların altında alt başlıklara ayrılmıştır. Belirlenen ders kitaplarında bu sınıflandırmadaki kültürel öğelerden hangilerinin bulunduğu ve bu öğelerin dağılımları saptanmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırma esnasında belirlemenin kolay olduğu öğelerin yanında hangi alt öge sınıfına ait olduğu hususunda karar vermekte zorlanılan kavramlarla da karşılaşılmıştır. Bu kavramlar kültürün doğası gereği insan ve kültür arasında mutlak sınırların bulunmamasından dolayı kültürel temsil niteliği en baskın olan özellik göz önünde bulundurularak araştırmacıların sezgilerine dayanarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya ek madde olarak Brumfit (1996) terminolojisinde "tarafsızlık" olarak bilinen ve Aliakbari (2005) tarafından İran'daki yabancı dil olarak İngilizce ders kitaplarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada yer verilen bir kategori olan ve belirli bir kültürü ifade etmeyen tarafsız bilgiye dayanan içerikler bu çalışmada da "Kültürel tarafsızlık" olarak ayrı bir kapsamda değerlendirilmiştir. Aşağıdaki kültürel öğeler sınıflandırmasına dayanarak elde edilen bulgular, Bulgular ve Değerlendirme bölümünde ayrı tablolarda yorumlanmıştır

1. Günlük yaşam: (a) yiyecek-içecek, (b) yemek zamanları, sofrada adabı, (c) resmî tatilleri- çalışma zamanları, (d) boş zaman etkinlikleri-hobileri, (e) karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler, kalıp ifadeler ve davranışlar (f) yeme ve içme alışkanlıkları, (g) oyunlar, (h) spor, (i) diğerleri

2. Kişiler arası ilişkiler: (a) kişiler, (b) selamlaşma, vedalaşma ifade ve davranışları, (c) aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler, (d) siyasi ve dinî gruplar arası ilişkiler, (e) iş ortamındaki ilişkiler, (f) konuk etme – ikram ve hediyeler, (g) diğerleri

3. Değerler ve eğitim: (a) değerler, (b) inançlar, (c) eğitim, (d) dil ve tarih bilinci/sevgisi

4. Dil, tarih ve sanat: (a) tarih, (b) dil, (c) sanat, (d) müzik (e) gösteri sanatları, (f) el sanatları geleneği, (g) mimarlık eserleri

5. Gelenekler ve folklor: (a) özel günler ve gelenekler, (b) sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, (c) dini kurallara dayalı davranışlar, (d) doğum, evlilik ve ölüm gelenekleri, (e) festivaller, törenler, bayramlar, kutlamalar, (f) danslar, (g) toplumsal uygulamalar,

ritüeller, bätül inançlar, (h) halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, (i) bölgesel kültür

6. Sosyal yaşam: (a) moda, (b) yasaklar, (c) alkış ve güzel hareketler, (d) meslek grupları, (e) barınma, (f) diğerleri

7. Coğrafya ve mekân: (a) ülkeler, şehirler ve/veya diğer yerleşim yerleri, (b) tarihi ve turistik yerler, (c) doğal zenginlikler, (d) kutsal ve dinî yerler, (e) diğerleri.

8. Kültürel tarafsızlık: Bilimle ilgili genel metinler, dünyaca tanınan kişilerin ve bilim adamlarının biyografileri, doğa olayları, belirli bir kültüre özgü bilgi içermeyen sağlık, beslenme, teknoloji, uzay, deniz gibi genel içerikler.

Deardorff kültürlerarası duyarlılık kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: Kültürel farklılıkları anlamaya ve takdir etmeye yönelik olumlu duyguları geliştirmek için özsaygı, kendini izleme, açık fikirlilik, empati ve yargılamayı askıya alma anlamına gelen duygusal boyut (2004, s. 249). Bu tanımdan hareketle çalışmada belirlenen ders kitaplarında öğrenciye kendi kültürü ile farklı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemleyip analiz etmelerine ve kendi kültürleri ile karşılaştırmalarına olanak veren unsurlar ve/veya etkinlikler araştırılmaktadır.

Bennett'e (2017 s. 4) göre kültürlerarası benzerliğin vurgulanması, yüzeysel farklılıkların insanlığın ortak evrensel çeşitliliği olarak algılandığı "hoşgörü"yü ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda belirlenen kitapların inceleme ölçütü olarak öğrencilerin kendi kültürlerinden farklı kültürlere karşı hoşgörü geliştirmelerine yönelik unsurlar ve/veya etkinliklere yer verilip verilmediği incelenmektedir.

Bununla beraber Chen'in (1997, s. 6) Adler ve Towne'den aktarımına göre kültürlerarası açıdan duyarlı bireylerin sahip olması gereken özellikler arasında "empati" kavramı, uzun zamandır kültürlerarası yeterliliğin merkez unsuru olarak tanınmaktadır. Bu nedenle belirlenen kitaplarda öğrencilerin kendi kültürlerinden farklı kültürlere sahip kişiler ile empati kurmasını sağlayacak unsurların ve/veya etkinliklerin bulunup bulunmadığı da çalışma çerçevesinde inceleme ölçütü olarak ele alınmaktadır.

Son olarak Deardorff'un "...saygı, açıklık ve merak tutumlarının kültüre daha duyarlı bilgi arzusunu ortaya çıkarabileceği..." (Akt. Ting-Toomey, 2009, s. 104) ifadesinden hareketle, belirlenen kitaplarda öğrencilerin farklı kültürlere karşı merak duymalarını sağlayan unsurlara ve/veya etkinliklere yer verilip verilmediği araştırılmaktadır.

Dolayısıyla bu makalede yapılan inceleme sırasında belirlenen kitaplarda bakılacak olan ölçütler özetle şu şekildedir:

- Kültürel çeşitlilik anlayışını (*günlük yaşam, kişiler arası ilişkiler, değerler ve eğitim, dil, tarih ve sanat, sosyal yaşam, gelenekler ve folklor, coğrafya ve mekânlar*) yansıtan unsurlar ve/veya etkinlikler bulunuyor mu?
- Öğrencilerin kendi kültürü ile farklı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemleyip analiz etmelerine ve kendi kültürleri ile karşılaştırmalarına olanak veren unsurlar ve/veya etkinlikler bulunuyor mu?

- Öğrencilerin kendi kültürlerinden farklı kültürlere karşı hoşgörü geliştirmelerine yönelik unsurlar ve/veya etkinlikler bulunuyor mu?
- Öğrencilerin kendi kültürlerinden farklı kültürlere sahip kişiler ile empati kurmasını sağlayan unsurlar ve/veya etkinlikler bulunuyor mu?
- Öğrencilerin farklı kültürlere karşı merak uyandırmasını sağlayan unsurlar ve/veya etkinlikler bulunuyor mu?

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1. Kültürel Çeşitlilik Anlayışını Yansıtan Unsurlar ve/veya Etkinlikler Bakımından İncelenmesi

3.1.1. Günlük Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında günlük yaşamla ilgili olarak *yiyecek-ıçecek, karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler, kalıp ifadeler ve davranışlar, yeme-içme alışkanlıkları* ve *spora* yönelik metin ve alıştırmalara yer verilmektedir. Ayrıca farklı ülkelerde günlük ulaşım için kullanılan ulaşım araçları da bu sınıflandırma içinde *diğerleri* alt ögesi altında değerlendirilmiştir.

Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında ise *yiyecek-ıçecek, karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler, kalıp ifadeler ve davranışlar, yeme-içme alışkanlıkları, boş zaman etkinlikleri-hobileri ve oyunlara* yönelik metin ve alıştırmalara yer verilmektedir.

Burada dikkat çeken nokta her iki ders kitabında da *yemek zamanları-sofra adabı; resmî tatiller-çalışma zamanları* ögelerine ait kültürel bilgiye rastlanmamasıdır.

Tablo 1. Ders Kitaplarında Yer Verilen *Günlük Yaşam* Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Yiyecek-ıçecek	5	6
Yemek zamanları- sofrada	0	0
Resmî tatiller- çalışma zamanları	0	0
Boş zaman etkinlikleri-hobiler	0	2
Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler, kalıp ifadeler ve davranışlar	2	4
Yeme ve içme alışkanlıkları	1	2
Oyunlar	0	4
Spor	2	0
Diğerleri	1	0
TOPLAM	11	18

3.1.2. Kişiler Arası İlişkiler ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Bu kültürel öge ile ilgili olarak incelenen ders kitaplarında yapılan aktarımlar aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 2. Ders Kitaplarında Yer Verilen *Kişiler Arası İlişkiler* Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Kişiler	6	3
Selamlaşma, vedalaşma ifade ve davranışları	1	0
Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler	3	12
Siyasi ve dinî gruplar arası ilişki	0	0
İş ortamındaki ilişkiler	2	1
Konuk etme-ikram ve hediyeler	2	9
Diğerleri	2	8
TOPLAM	17	33

Yapılan incelemeler sonucunda bu öge altında değerlendirilen kültürel alt ögelerin aktarımında seçilen her iki kitapta farklılıklar gözlemlenmektedir. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında en çok bulunan *kişiler* alt ögesine ait aktarımların yanı sıra *selamlaşma, vedalaşma ifade ve davranışları, aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler, konuk etme-ikram ve hediyeler* alt ögelerine yer verildiği görülmektedir. Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında ise en çok bulunan alt ögenin *aile yapıları ve ilişkileri* olduğu görülmekle beraber *kişiler, kuşaklar arası ilişki, konuk etme-ikram ve hediyeler* alt ögelerinin bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında verilen arkadaşlık ve komşuluk olmak üzere Türk kültüründe önemli yere sahip ilişkiler de *diğerleri* sınıfında değerlendirilmektedir. Her iki kitapta *siyasi ve dinî gruplar arası ilişki* aktarımının olmaması yine dikkat çekici bir noktadır. Buna da sınıf içinde çatışmalara yol açacak fikir ayrılıklarından kaçınmak amacıyla yer verilmediği düşünülmektedir.

3.1.3. Değerler ve Eğitim ile İlgili Kültürel Aktarımlar

İncelenen ders kitapları arasında *değerler ve eğitim* ögesine ait kültürel aktarımlar açısından oldukça farklı sonuçlar elde edilmektedir. Tablo 3'ten anlaşılacağı gibi Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında *değerler, eğitim, dil ve tarih bilinci* ile *inançlar* kültürel aktarımları gözlemlenmektedir. Burada *inançlar* alt ögesi altında Yedi İklim Türkçe kitaplarında yer verilen ifadelerin çoğunun misafirler ile ilgili olduğu dikkat çekmektedir. “Misafir on rızıkla gelir birini yer dokuzunu bırakır, misafir kısmeti ile gelir, misafirin on nasibi vardır birini alır dokuzunu bırakır, misafir bereketi ile gelir, misafir eve bereket getirir.” ifadeleri ile misafirin geldiği evde bolluk ve bereketin arttığına dair inanç aktarımı görülmektedir. Kitapta rastlanan diğer bir inanç da rüyalar hakkında geçen bir diyalogda şu şekilde yer almaktadır: “İnşallah bu rüya senin için hayırlara vesile olur.” Burada Türk kültüründe rüyaların anlamlı kabul edildiği ve haberci olarak görüldüğü inancı aktarılmaktadır. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders

kitaplarında *değerler* ve *eğitim* ile *inanç* alt ögesine rastlanmaktadır. Kitapta “her şerde bir hayır vardır” ifadesi *inanç* alt ögesi bir kez ele alınmıştır.

Tablo 3. Ders Kitaplarında Yer Verilen *Değerler* ve *Eğitim* Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Değerler	4	16
İnançlar	1	6
Eğitim	4	13
Dil ve tarih bilinci	0	1
TOPLAM	9	36

3.1.4. Dil, Tarih ve Sanat ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Yapılan ders kitabı incelemeleri sonucunda Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında *dil*, *sanat*, *müzik* ve *mimarlık eserleri* kültürel aktarımları görülürken, Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında ise *tarih*, *dil*, *sanat*, *müzik* ve *el sanatları geleneği* kültürel aktarımları görülmektedir. Tablo 4’te görüldüğü gibi bu sınıflama sırasında Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında en yüksek kültürel aktarım *sanat* alt ögesinde bulunmaktadır. Bu öge altında *sinema* (film özetleri, film izleme etkinlikleri), *kitap ciltleme sanatı*, *edebiyat* olmak üzere farklı sanat dallarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanında Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında *sanat* alt ögesi altında yalnızca *edebiyat* ve *resim* sanat dallarının bulunduğu dikkat çekmektedir. Bununla beraber Yedi İklim Türkçe Seti ders kitaplarında mimarlık eserlerine hiç yer verilmemesi dikkat çekmektedir. İncelenen her iki kitapta da *gösteri sanatları* hakkında bir kültürel içeriğe rastlanmamıştır.

Tablo 4. Ders Kitaplarında Yer Verilen Dil, Tarih ve Sanat Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Tarih	0	1
Dil	3	9
Sanat	5	17
Müzik	5	2
Gösteri sanatları	0	0
El sanatları geleneği	0	4
Mimarlık eserleri	2	0
TOPLAM	15	33

3.1.5. Gelenekler ve Folklor ile İlgili Kültürel Aktarımlar

İncelenen ders kitaplarında yer verilen gelenekler ve folklor ile ilgili kültürel aktarımların dağılımı Tablo 5’te gösterilmektedir:

Tablo 5. Ders Kitaplarında Yer Verilen Gelenekler ve Folklor Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Özel günler ve gelenekler	0	0
Sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler	2	3
Dinî kurallara dayalı davranışlar	1	1
Doğum, evlilik, ölüm gelenekleri	1	5
Festivaller, törenler, bayramlar, kutlamalar	6	8
Danslar	0	1
Toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtil inançlar	2	6
Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar	2	0
Bölgesel kültür	2	3
TOPLAM	16	27

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında *sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler; dinî kurallara dayalı davranışlar; doğum, evlilik, ölüm gelenekleri; festivaller, törenler, bayramlar, kutlamalar; toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtil inançlar; halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar* ve *bölgesel kültür* alt ögelerine ait kültürel içerikler görülmektedir. Kitapta yer alan Sarıkeçili Yörüklerinin gelenekleri ve yaşamları hakkında içerikler ile Namıbya'da bulunan bir kabile olan Himbalar hakkında verilen bilgiler halk bilgisi alt ögesi altında değerlendirilmiştir. Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında ise *sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler; dinî kurallara dayalı davranışlar; doğum, evlilik, ölüm gelenekleri; festivaller, törenler, bayramlar, kutlamalar; danslar; toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtil inançlar* ve *bölgesel kültür* alt ögelerine ait aktarımlara rastlanmaktadır. Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında *doğum, evlilik, ölüm gelenekleri* alt ögesi altında 3 kez evlilik gelenekleri (Kız isteme geleneği, farklı kültürlerde düğün gelenekleri ve Türklere düğün gelenekleri), 2 kez de doğum geleneği olarak ad verme geleneğine yer verildiği görülmektedir. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında ise *doğum, evlilik, ölüm gelenekleri* alt ögesi altında yalnızca *ölüm* geleneğine (İmparator eşinin cenaze töreni sırasında müzik çalınmasını kesinlikle yasakladı. Renkli giysilerini çıkarıp beyaz yaz giysilerini giydi.) yer verildiği dikkat çekmektedir.

3.1.1.6. Sosyal Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Yapılan incelemeler sonucunda seçilen ders kitaplarında *sosyal yaşam* ile ilgili belirlenen alt ögelerden yalnızca *meslek grupları* ile *barınma* alt ögelerine ait bilgilerin bulunduğu görülürken ders kitaplarında yer verilen İstanbul'da sosyal yaşam, farklı kültürlerde kıyafet, temizlenme, azınlıklar-göçebelere dair bilgiler, işsizlik ve “bekâra kiralık ev vermeme”, “iş bulmak için kriterlerin fazla olması” “Türkiye’de sosyal medya kullanımı” “iskur.gov.tr’de bir iş ilanı gördüm” şeklinde metinler içinde yansıtılan bilgiler *diğerleri* sınıfında değerlendirilmiştir. İncelenen ders kitaplarında yer verilen sosyal yaşam ile ilgili kültürel aktarımların dağılımı Tablo 6’da gösterilmektedir:

Tablo 6. Ders Kitaplarında Yer Verilen Sosyal Yaşam Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Moda	0	0
Yasaklar	0	0
Alkış ve güzel hareketler	0	0
Meslek grupları	5	2
Barınma	7	5
Diğerleri	12	6
TOPLAM	24	13

İncelenen kitaplarda sosyal yaşama ait kültürel içeriklerin aktarımında bazı sorunlar da saptanmıştır. Örnek vermek gerekirse, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B2 düzeyi ders kitabında yer alan 2. Ünitenin C bölümünde Türkiye, Japonya ve Birleşik Arap Emirliklerinde farklı ulaşım araçlarında sunulan olanaklar hakkında bilgiler verilmektedir. Burada dinleme metninde yer verilen Japonya ve Birleşik Arap Emirliklerine ait tanıtılan ulaşım araçlarında verilen lüks hizmetlerden bahsederken Türkiye için verilen örnekte ise ulaşımında en sık kullanılan ulaşım aracının lüks olma özelliği taşımayan hizmetlerine yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna benzer bir durum 4. Ünite sonunda yer alan Kültürden Kültüre bölümünde de görülmektedir. Bölümde yer verilen “Adalet Sistemi” başlıklı metnin altında Osmanlı Devleti, ABD ve İngiltere hukuk sistemleri hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Burada ABD ve İngiltere hakkında günümüzde var olan içeriklerin aktarımının yapıldığı görülürken diğer yandan Türkiye yerine Osmanlı Devletine, günümüzde varlığını sürdürmeyen kadılık hakkında bilgi verilmesi dikkat çeken bir noktadır.

3.1.7. Coğrafya ve Mekân ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Seçilen kitaplarda coğrafya ve mekân ile ilgili kültürel aktarımlar incelendiğinde Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitapları ile Yedi İklim Türkçe ders kitapları arasında büyük bir fark olduğu gözlemlenmektedir. İncelenen ders kitaplarında yer verilen coğrafya ve mekân ile ilgili kültürel aktarımların dağılımı Tablo 7’de gösterilmektedir:

Tablo 7. Ders Kitaplarında Yer Verilen Coğrafya ve Mekân Ögesine Ait Kültürel Aktarımlar

Alt Ögeler	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Ülkeler, şehirler ve/veya diğer yerleşim yerleri	6	1
Tarihî ve turistik Yerler	10	1
Kutsal ve dinî yerler	5	0
Diğerleri	0	1
TOPLAM	21	3

Tablo 7 incelendiğinde Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında *ülkeler, şehirler ve/veya diğer yerleşim yerleri, tarihî ve turistik yerler* ile *kutsal ve dinî yerler* kapsamında kültürel bilgiler verilirken, Yedi İklim Türkçe ders

kitaplarında ise bir kez *tarihî ve turistik yer* aktarımına ve *diğerleri* alt ögesi altında dünyadaki ilginç kütüphaneler hakkında bilgiler verildiği görülmektedir.

3.1.8. Kültürel Tarafsızlık Aktarımları

Yapılan incelemelerde seçilen her iki ders kitabında da *kültürel tarafsızlık* sınıflandırmasına dâhil olabilecek ve belirli bir kültüre, belirli bir mekâna özgü herhangi bir kültürel alt ögeye bağlı olmadan ele alınan içeriklere rastlanmıştır. Öğrenme yöntemleri, doğa olayları, teknoloji, gençlik/yaşlılık gibi belirli yaş dönemlerinde yaşanan sorunlar, hayvanlar, moda, uzay, sağlık, beslenme, sosyal medya, iletişim araçları, turizm çeşitleri, Google'ın öyküsü, altın, avro, dolar, borsa hakkında bilgiler kitaplarda rastlanan *kültürel tarafsızlık* sınıfında kabul edilen konulardan bazılarıdır. Bu sınıflandırmadaki içerikler herhangi bir kültüre özgü bilgi aktarımı yapmasa da yaşanacak kültürel çatışmalara olanak vermediğinden ve art arda kültürel bilgi yüklemesinin önüne geçtiğinden ders kitaplarında tercih edildiği düşünülmektedir.

Tablo 8. Ders Kitaplarında Yer Verilen Kültürel Tarafsızlık Aktarımları

	Yeni İstanbul	Yedi İklim
Kültürel tarafsızlık	46	64

3.2. Kültürel Karşılaştırmalara Olanak Veren Unsurlar ve/veya Etkinlikler Bakımından İncelenmesi

Çalışmanın bir diğer inceleme ölçütü, belirlenen kitapların öğrencilerin kendi kültürü ile farklı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gözlemleyip analiz etmelerine ve kendi kültürleri ile karşılaştırmalarına olanak veren unsurlar ve/veya etkinlikler bulundurma durumudur. Bu kapsamda elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmektedir.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 düzey ders kitabında taşınma konusunun ele alındığı 1. ünitenin A bölümünde yer alan okuma metninde İstanbul'da ev kiralamak hakkındaki metinde barınma ve sosyal yaşam kültürel içeriklerine yer verildiği görülmektedir. Ardında yer alan yazma bölümünde öğrencilerin kendilerinin ya da ailelerinin oturdukları yerleri yazmaları istenmektedir. Burada konum/büyükölç, iç/dış özellikler, ulaşım, ev tipi, merkeze yakınlık, evin yaşı ve durumu ve ev ile ilgili diğer detaylar hakkında bilgilere yer vermeleri beklenmektedir. Bu noktada öğrenci kendi kültürünün aile yapısı, sosyal yaşamları ve barınma içeriklerini anlatan bir metin yazabilir. Böylece okumada yer verilen hedef kültür ile kendi kültürü arasındaki farkı gözlemleyip analiz etme fırsatı bulabilir ve karşılaştırma yapabilir.

2. ünite “Yoğurdun Steve Jobs’u” başlıklı metinde Hamdi Ulukaya adlı bir iş adamının başarı hikâyesini anlatan okuma parçasının ardından “Ya Siz?” bölümünde öğrencilerden kendi ülkelerinde dünyaca ünlü başarılı iş adamlarını tanıtmaları istenmektedir. Bu şekilde bir alıştırma öğrenciye verilen kültürel içerik ardından kendi kültürü ile karşılaştırma yapmasına ve kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları analiz etmesine olanak verebilir. Ünite sonunda yer alan “Kültürden Kültüre” bölümünde ise Hollanda, Çin ve Türkiye’den ilginç mesleklerin tanıtıldığı okuma parçası bulunmakta ve

öğrencilerden bu meslekleri kazanç, rahatlık, çalışma saatleri gibi özelliklerine göre karşılaştırmaları ve kendi ülkelerinde böyle ilginç meslekler varsa tanıtılmaları istenmektedir. Bu durumda öğrenciler bu bölümde yer verilen kültürel içerikleri kendi aralarında ve kendi kültürleri ile karşılaştıracaktır.

3. ünitenin “Kültürden Kültüre” bölümünde ise Çin, Hindistan ve Türkiye’de kullanılan üç farklı alternatif tıp yöntemini anlatan okuma metni öğrencilere bu kültürler arasındaki farklılıkları göstermektedir. Okuma parçasının ardından öğrencilere kendi ülkelerinde kullanılan alternatif tıp yöntemleri sorulmakta ve verilen kültürel içerikler ile kendi kültürü arasında benzerlikler ve farklılıklar açısından ilişki kurması sağlanmaktadır.

“Eğitim Hayatı” başlıklı 4. ünite de konuşma bölümünde öğrencilerden kendi ülkelerindeki eğitim sistemini anlatmaları istenmektedir. Bunun yanında çocuklar için uygulanan özel programlar olup olmadığı ve çocukken kendilerinin nasıl bir eğitim aldığı da sorulmaktadır. Kendi ülkesinin eğitim sistemi hakkında bilgi aktarımını hedefleyen bu tür bir etkinliğin sınıf ortamında konuşma etkinliği olarak yapılması özellikle çokkültürlü sınıflarda öğrencilerin farklı kültürlerdeki eğitim sistemleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve böylece kendi kültürleri ile karşılaştırıp benzerlikler ve farklılıklar bakımından analiz etmeleri konusunda faydalı olacaktır. Aynı konuya farklı alt sorular ile aynı ünite de diğer bir bölümün Hazırlık Çalışması’nda tekrar yer verilmektedir. “Ülkenizdeki eğitim sistemi nasıl? Her seviye kaç yıl sürer? (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite) Özel okullar var mı? Eğitimde farklı ülkelerden yöntemler var mı?” şeklinde sorular ile öğrencilere kendi kültürlerinin eğitim sistemleri hakkında bilgi verme olanağı sunulmaktadır.

Kitabın son ünitesi olan 6. ünitenin “Bir Dünya Kültür” başlığından da anlaşılacağı üzere kültürel öge aktarımı açısından zengin bir ünite olarak düzenlendiği gözlemlenmektedir. A bölümünde farklı kültürlerde beden dili hareketlerini anlatan okuma metninde öğrencilere kültürler arasındaki beden dili kullanımı farklılıklarını gösterip kendi kültürleri ile de benzerlikleri ve farklılıkları görme olanağı verilmektedir. “Ya Siz?” bölümünde ise “Kendi kültürünüz ile Türkiye’deki beden dili kullanımı arasındaki farklar nelerdir?” sorusu ile öğrencilere doğrudan kaynak kültür ile hedef kültür arasındaki farklar sorulmaktadır. Aynı bölümde dinleme metninde ise çeşitli ülkelere göre iyi veya kötü şans getiren nesnelere anlatılmakta ve verilen bazı nesnelere öğrencinin kültürüne göre şans mı yoksa şanssızlık mı getirdiği sorulmaktadır. Yazma bölümünde öğrencilerden kendi ülkeleri ile Türkiye arasındaki beden dili farklılıklarını anlatan bir metin yazmaları istenmektedir. Öğrenci böylece beden dili kullanımı açısından kendi kültürü ile hedef kültürü karşılaştırabilecek ve benzerlikler ile farklılıkları saptayabilecektir. 6. ünitenin C bölümünde ise Çin Yeni Yılı, Rio Karnavalı ve İspanya Domates Festivaline ait fotoğrafların bulunduğu Hazırlık Çalışması bölümünde öğrencilere kendi ülkelerinde/kültürlerinde festivallerin olup olmadığı sorulmakta ve öğrencilerin kültürel karşılaştırma yapmaları sağlanmaktadır.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B2 düzeyi ders kitabının ilk ünitesinde yer verilen dinleme metninde Türkiye’nin popüler turistik yerlerinden biri olan Ayder Yaylası ve bölgenin kültürü hakkında ve Türkiye’de oldukça yaygın olan yayla

turizmi hakkında bilgiler verildikten sonra konuşma ve yazma bölümlerinde öğrencilerden ülkelerinde bulunan turistik yerler, turizm çeşitleri, yöresel kutlamalar, festivaller, gelenekler, lezzetler hakkında konuşmaları ve ülkelerindeki turizm hakkında bir metin yazmaları istenmektedir. Öğrencilerin kendi kültürlerine ait bilgileri sınıf ortamında konuşma etkinliğinde aktarması özellikle çokkültürlü sınıflarda öğrencilerin farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve böylece kendi kültürleri ile karşılaştırıp benzerlikler ve farklılıklar bakımından analiz etmelerini sağlayabilir. C bölümünde ise İzmir’de bulunan Meryem Ana Evi hakkında bilgiler verildikten sonra “Ya Siz?” bölümünde “Sizin ülkenizde farklı dinlere ait kutsal yerler var mı?” sorusu verilerek kendi kültürleri ile hedef kültür arasında bir ilişki benzerlik ya da farklılık ilişkisi kurmaya çalışılmaktadır. Aynı şekilde bir soru Kültürden Kültüre bölümünde “Ünlü Gezginciler” adlı metinden sonra da verildiği görülmektedir. Öğrencilere “Sizin kültürünüzde böyle kitaplar yazan kişiler var mı?” sorusu da aynı amacı taşıdığı düşünülmektedir.

3. ünitenin C bölümünde okuma metninde Türk kültüründeki farklı müzik türleri hakkında bilgiler verildikten sonra “Üç Türkünün Hikâyesi” adında bir dinleme metnine yer verildiği görülmektedir. Bunun ardından konuşma bölümünde öğrencilere ülkelerindeki müzik türleri, geleneksel müzik aletleri, önemli sanatçılar/besteciler, gençlerin genellikle dinlediği/dinlemediği müzik türleri, unutulmaz film müzikleri hakkında konuşmaları istenmektedir. Böylece öğrenciler yukarıda verilen hedef kültürdeki müzik hakkındaki içerikler ile kendi kültürlerindeki içerikleri benzerlikler ve farklılıklar açısından analiz etme olanağı bulabilir.

Bunlara ek olarak ünitelerin sonunda yer alan bazı Kültürden Kültüre bölümlerinde öncesinde ya da sonrasında bir soru ya da etkinlik bulunmayan yalnızca okuma parçaları bulunmaktadır. Bunlar da farklı kültürlerde yer alan kültürel öğeler hakkında bilgi aktarımı sağladıklarından öğrencinin kendi kültürü ile benzerlik ve farklılık ilişkisi kurmasını sağlayabilir.

Yedi İklim Türkçe B1 düzey ders kitabında 2. ünite “Ethem Çalışkan’la Sohbet” başlıklı dinleme metninde hat sanatçısı Ethem Çalışkan ve hat sanatı hakkında bilgilere yer verilmektedir. Bu dinleme metninden sonra yazma bölümünde “Hat sanatı gibi sizin de kendi kültürünüze özgü sanatlarınız var mı?” sorusu ile kısa bir metin yazmaları istenmiştir. Böylece öğrenci hedef kültür ile kaynak kültür arasında benzerlik ve farklılık açısından karşılaştırma yapabilir.

“Engelleri Kaldırılım” başlıklı 5. Ünitenin sonunda yer verilen Serbest Okuma metninde engelli sanatçı Âşık Veysel Şatıroğlu anlatılmaktadır. Bu okuma metni sonrasında öğrencilere “Sizin ülkenizde engelli ve ünlü bir sanatçı var mı?” diye sorarak kendi kültürleri ile karşılaştırma yapmaları sağlanmaktadır. Bunun gibi 6. ünite yer alan “Çiçek Festivalleri” başlıklı metinde Türkiye’de kutlanan iki festival hakkında bilgi verildikten sonra öğrencilere “Ülkenizde/ şehrinizde ne tür festivaller yapılıyor?” sorusu ile öğrencilerin hedef kültür ile kaynak kültür arasında benzerlikleri ve farklılıkları analiz etmeleri sağlanabilir. Bunun yanı sıra özellikle çokkültürlü sınıflarda konuşma

etkinliğinde kültürel içeriklere yer verilmesi durumunda sınıf ortamında bulunan farklı kültürlerle sahip diğer öğrenciler de anlatan öğrencinin kültürü hakkında bilgi sahibi olabilir ve o kültür ile kendi kültürünü karşılaştırabilir.

7. ünite de festivaller konusuna tekrar değinildiği ve bu kez Holi Festivali, Nevruz Bayramı ve Venedik Karnavalı hakkında bilgiler verildiği görülmektedir. Okuma parçası sonrasında yazma bölümünde öğrencilerden kendi ülkelerindeki bir festivali anlatmaları istenmektedir. Bununla beraber “Şeker Gibi Bir Bayram” başlıklı dinleme metninde Türk kültüründe bayram geleneklerine yer verilirken sonrasında bulunan yazma ve konuşma bölümlerinde öğrencilerden kendi ülkelerindeki bir bayramı anlatmaları istenmektedir. Ardından Hıdrellez kutlamalarının anlatıldığı metin sonrasında öğrencilere “Ülkenizde ve kültürünüzde bildiğiniz olağanüstü olaylarla ilgili bir hikâye var mı? Nedir?” sorusu ile kendi kültürleri ile hedef kültürü karşılaştırma olanağı sunulmaktadır. Geleneksel Türk düğünlerinin anlatıldığı “Oğlan Bizim Kız Bizim” başlıklı okuma metninden sonra da öğrencilere kendi düğünlerinin nasıl olduğunu/olmasını istediklerini anlatan bir metin yazmaları istenmiştir. Düğün konusunun sonrasında farklı ülkelerde doğum günü kutlamalarını anlatan dinleme metninden sonra öğrencilere “Doğum günü kutlamalarında milletler arasında farklılık gösteren uygulamalar nelerdir?” sorusu ile doğrudan farklılıklara dikkat çekildiği görülmektedir. Dinleme etkinliği ardından konuşma bölümünde öğrencilere “Sizce ülkeler arasında çeşitlilik gösteren uygulamaların nedenleri nelerdir? Ülkenizdeki doğum günü kutlamalarını anlatınız. Ülkenizde önemli görülen ve özel bir kutlama yapılan bir yaş var mıdır?” soruları sorularak kendi kültürlerinde doğum günü kutlama geleneklerini anlatmaları istenmektedir. Ünite sonunda da öğrencilerin kendi kültürlerinde düğün ile ilgili geleneklerini anlatmaları istenen bir yazma etkinliğine yer verilmektedir. Böylece öğrenciler ünite içerisinde Türk düğünleri hakkında öğrendikleri kültürel bilgileri kendi kültürleri ile karşılaştırma yaparak benzerlik ve farklılıkları bakımından analiz edebilir.

8. ünite de Tahir ile Zühre başlıklı bir Türk halk hikâyesine yer verildiği ve ardından öğrencilerden kendi kültürlerine ait bir aşk hikâyesini anlatmaları istendiği görülmektedir. Benzer şekilde “Bir Liderin Doğuşu” başlıklı okuma metnin Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatına yer verdikten sonra öğrencilerden ülkelerinde tarihe damgasını vuran önemli şahsiyetlerden birini anlatmaları istenmektedir.

Yedi İklim Türkçe B2 ders kitabında 2. ünite de “Farklı Düğünler” başlığı altında bir dinleme metninde farklı ülkelerin düğün gelenekleri paylaşılmış ve sonrasında “Dinlediğiniz gelenekler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin için en ilginç olanı hangisidir? Sizin ülkenizdeki düğün gelenekleri nelerdir?” sorularına yer verilmektedir. Burada öğrencilerin dinleme metninde yer verilen kültürleri kendi aralarında karşılaştırma yapmaları hedeflenmektedir. Ardından yazma bölümünde önce Türkiye’de düğün geleneğini anlatan kısa bir paragraf verilip sonrasında öğrencilerin kendi ülkelerinde düğünle ilgili gelenekleri yazmaları istenir.

3. ünite de yer alan “Gebelik İlgili İnanışlar” başlıklı okuma metni sonrasında öğrencilere bu inanışlardan hangilerinin onların kültüründe olduğu sorulmaktadır. Bu durumda öğrenci yer verilen inançlar ile kendi kültüründeki inançları karşılaştıracak ve benzer ya da farklı olup olmadığı bakımından değerlendirecektir.

4. ünite sonunda bulunan Serbest Okuma bölümünde Türk toplumunun misafirperverliğinden ve konuk etme geleneklerinden bahsettikten sonra öğrencilerden kendi ülkelerinde misafir geldiğinde hazırlanan özel yemekler hakkında bir metin yazmaları istenmektedir. Böylece kendi kültürlerinde misafir ağırlama geleneklerinden bahsedecek olan öğrenci hedef kültürde gördüğü konuk etme geleneklerini kendi kültürü açısından analiz edecek ve karşılaştıracaktır. “Misafir Sever Misiniz?” başlıklı 8. ünite de Türkiye’de misafirperverlik hakkında okuma metninin ardından öğrencilere “Sizin ülkenizde misafirlerin karşılanması ve uğurlanmasında neler söylenir? Ülkenizde köy ve şehir hayatında misafirleri ağırlamada farklılıklar var mıdır?” şeklinde sorular ile kendi kültürlerinde misafir ağırlama geleneklerini anlatmaları ve misafirlikle ilgili atasözlerini söylemeleri istenmektedir. “Köylerde Misafirlik” başlıklı bölümde ise köy odalarının anlatıldığı okuma metninden sonra öğrencilere kendi ülkelerindeki köylerde misafirlerin nasıl ağırlandığı ve nerede kaldığı sorulmaktadır. Böylece Türk kültüründe yer alan bölgesel kültür ve misafir ağırlama gelenekleri açısından benzerlikler ve farklılıklar öğrenciler tarafından saptanabilir.

3.3. Farklı Kültürlere Karşı Hoşgörü Geliştirmelerine Yönelik Unsurlar ve/veya Etkinlikler Bakımından İncelenmesi

Çalışmanın inceleme ölçütlerinden bir diğeri de belirlenen kitapların öğrencilerin farklı kültürlere karşı hoşgörü geliştirmelerini sağlayan unsurlar ve/veya etkinlikler bulundurma durumudur. Bu kapsamda elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmektedir.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 düzey ders kitabında 6. ünitenin C bölümünde yer alan okuma becerisini geliştirmeye yönelik metinde İtalya’da düzenlenen “Venedik Maske Festivali”, Hindistan’da düzenlenen “Holi Festivali” ve Türkiye’de düzenlenen “Portakal Çiçeği Festivali” hakkında bilgiler verildikten sonra konuşma ve yazma etkinliklerinin görev odaklı düzenlendiği ve öğrencilere bir “Kültür Günü” düzenlemeleri için görevler verildiği görülmektedir. Üç kişilik gruplar halinde hazırlanması planlanan bu etkinlik çerçevesinde öğrencilerden kültür günü etkinliklerine karar verme, görev paylaşımı yapma, etkinlik zamanı ve yerine karar verme, program hakkında konuşma, davetlilere karar verme görevlerini gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Çokkültürlü bir sınıfta böylesi bir etkinliğin farklı kültürlerden öğrencileri bir araya getirmesi, birbirlerinin kültürel bilgileri ile ortak bir etkinlik hazırlamasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bu durumda olası bir şekilde öğrencinin kendisi ile çelişen bir kültürel öge ile karşılaşması ve bu durumda bundan rahatsız olmaması, tepki göstermemesini gerektirmektedir. Bu tarz etkinliklerin bu hoşgörü ve saygı ortamının oluşmasını destekleyeceği düşünülmektedir.

Yedi İklim Türkçe ders kitaplarında ise öğrencilerde farklı kültürlere hoşgörü geliştirmesine yönelik bir unsur ya da etkinliğe rastlanmamaktadır.

3.4. Farklı Kültürlere Sahip Kişiler ile Empati Kurmasını Sağlayan Unsurlar ve/veya Etkinlikler Bakımından İncelenmesi

Çalışmanın diğer bir inceleme ölçütü ise belirlenen kitapların öğrencilerin farklı kültürlerle sahip kişiler ile empati kurmasını sağlayan unsurlar ve/veya etkinlikler bulundurma durumudur. Bu kapsamda elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmektedir.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 düzey ders kitabında 1. ünitenin C bölümünde yer alan “İkinci Vatanım Türkiye” başlıklı okuma metninde Pakistanlı bir öğrencinin Türk kültürünü yansıtan içerikler ve öğrencinin bunları kendi kültürü ile karşılaştırması, onun Türk kültürüne karşı hoşgörülü yaklaşımı ve ilk zamanlarda zorluklar yaşasa da zamanla alışması öğrencilerin empati yapmalarını sağlayabilir. İlk günlerde benzer şekilde farklılıklarla karşılaştıklarını görmek onlara yalnız olmadıklarını gösterebilir. Buna ek olarak B2 düzeyindeki ders kitabının 6. ünitesinde “ Uzayda Hayat Nasıl?” başlıklı herhangi bir kültüre özgü bilgi aktarımı olmayan kültürel tarafsızlık niteliği taşıyan metnin ardın “Eğer imkanınız olsaydı, uzay istasyonunda yaşamak ister miydiniz?” şeklinde bir soru ile öğrencilere empati kurmaları sağlansa da herhangi bir kültüre sahip kişiler söz konusu olmadığından bu kapsamda değerlendirilmemiştir. Bunun dışında incelenen Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 ve B2 düzey ders kitaplarında farklı kültürlerle sahip kişiler ile empati kurmalarını sağlayacak unsurlar ve/veya etkinliklerin yer almadığı dikkat çekmektedir.

Yedi İklim Türkçe B1 ders kitabında 3. ünite “Sen hangi dilleri biliyorsun?” başlığı ile yer verilen konuşma bölümünde öğrencilere “Yabancı bir ülkeye gittiniz ve o ülkenin dilini bilmiyorsunuz. Havaalanında pasaport kontrolünde bir sorun çıktı. Bu durumda neler yaparsınız?” sorusu ile bir durum verilerek kendinden farklı kültüre sahip bir kişi ile empati yapmalarını sağlamasa da kültürlerarası bir durumu yansıttığından bu kültürlerarası duyarlılığı geliştirmesi bakımından bu ölçüt altında değerlendirmeye alınabilir. Bunun yanı sıra 1. ünite okuma metinlerinde herhangi bir şekilde miras konusu geçmemesine rağmen yazma bölümünde öğrencilerden “Size bir akrabanızdan büyük bir miras kaldı. Neler yaparsınız?” sorusuna yanıt vermeleri beklenmektedir. Hemen sonrasında ise dedikodunun ne olduğunu anlatan kısa bir paragraf ardından “Dedikodu yapar mısınız? Diyelim ki bir arkadaşınız sizin hakkınızda bazı olumsuz şeyler söylemiş. Nasıl bir tepki verirsiniz? Birisi yanınızda en yakın arkadaşınızın dedikodusunu ediyor. Ne yaparsınız?” şeklinde öğrencilerden empati yapmaları istenmiştir. Ancak empati yapılan durumların herhangi bir kültürel öge yansıtmamasından dolayı bu gibi durumlar bu çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir.

Bununla beraber B2 düzey ders kitabında “En Yakın Arkadaşım” başlıklı okuma metninde yer verilen arkadaşlık ilişkisi içinde iki kişinin yaşadığı bir durum aktarılmakta ve ardından “ Siz Emir’in Meryem’e darılmasını doğru buluyor musunuz? Siz olsanız, böyle bir durumda ne yaparsınız?” soruları ile öğrencilerde farklı kültürde kişiler arası ilişki içinde arkadaşlık olarak değerlendirilen bir kültürel öge hakkında empati yapması

sağlanmaktadır. Buna ek olarak 7. üniteye “Onlar Çalıştılar ve Başarılı Oldular” başlıklı okuma metninde farklı ülkelerden kişilerin başarı hikâyelerine yer verilmektedir. Okuma metninin ardından öğrencilere verilen sorular arasında “Kendinizi yukarıdakilerden en çok hangisine yakın hissettiniz? Niçin?” sorusunun öğrencilerin empati kurmalarını sağlayacak nitelikte olduğu dikkat çekmektedir.

3.5. Farklı Kültürlere Karşı Merak Uyandırmasını Sağlayan Unsurlar ve/veya Etkinlikler Bakımından İncelenmesi

Çalışma kapsamındaki son inceleme ölçütü ise belirlenen kitapların öğrencilerin farklı kültürlere karşı merak uyandırmasını sağlayan unsurlar ve/veya etkinlikler bulundurma durumudur. Bu kapsamda elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmektedir.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 ders kitapları incelendiğinde yalnızca 6. ünitenin C bölümünde Çin Yeni Yılı, Rio Karnavalı ve İspanya Domates Festivaline ait fotoğraflar ile adlarını eşleştirme çalışması bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan “Sizce bu festivallerde nasıl etkinlikler var?” sorusunun öğrencilerde merak uyandıracak nitelikte olduğu söylenebilir. Öğrenci bu soru üzerine görselleri daha dikkatle inceleyebilir, hatta bu konu hakkında farklı kaynaklardan bilgi arayışına gidebilir.

B2 düzeyi ders kitabının ilk ünitenin A bölümünde yer verilen dinleme metninde Türkiye’de popüler turistik bir yerlerden biri olan Ayder Yaylası ve bölgenin kültürü hakkında ve Türkiye’de oldukça yaygın olan yayla turizmi hakkında bilgiler verilmektedir. Dinleme sonrasında yer verilen “Sizce insanlar neden yaylalara giderler?” sorusu ile bölgesel kültür hakkında merak uyandırmak amaçlandığı düşünülmektedir. B bölümünde ise konuşma etkinliğinde öğrencilerden ikişer kişilik grup oluşturarak bir gezi planı oluşturmaları istenmektedir. Burada yer alan “Nereye gideceksiniz? Nasıl bir yerde kalacaksınız? Hangi etkinliklere katılacaksınız?” gibi yönergeler öğrencide merak uyandırarak bir turistik yer hakkında bilgi edinmesini sağlayabilir.

3. ünitenin C bölümünde yer alan dinleme metninde gazoz içeceği hakkında bilgiler verildiği görülmektedir. Bu etkinlikten önce öğrencilere gazoz resmi verilerek onlara “Fotoğraftaki içeceği tanıyor musunuz? Daha önce içtiniz mi? İçtiyseniz tadı nasıldı? İçmediyseniz sizce bu içeceğin içinde neler olabilir?” gibi merak uyandıran sorulara yer verildiği görülmektedir.

5. ünitenin C bölümünde yer alan Hazırlık Çalışması bölümünde farklı kültürlere ait mimarlık eserlerine yer verildiği görülmektedir. Öğrencilere bu yapılara ait fotoğrafı vererek “Bu yapıların inşa edilmesinin sebebi nedir?” şeklinde soru ile öğrencilerde bu eserlere ve onların yapılaşmalarına dair merak uyandırmak istendiği görülmektedir. Benzer bir durum dinleme etkinliğinde de gözlemlenmektedir. “Mihrimah Sultan Camileri” başlıklı metni dinlemeden önce fotoğraflarda tarihi ve dinî yapıların görselleri sunulmuş öğrencilere bu yapıların ortak özelliğinin ne olabileceği sorulmaktadır. Bu soru yine öğrencilerde hedef kültürde bulunan mimarlık eserleri hakkında merak uyandırmayı sağlayan nitelikte olduğu söylenebilir.

İncelenen Yedi İklim Türkçe B1 ve B2 ders kitaplarında ise öğrencilerde farklı kültürlerle karşı merak uyandıracak herhangi bir unsur ya da etkinliğe rastlanmamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretim ders kitapları öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirmeye yönelik unsurlar ve/veya etkinlikler açısından incelenmiştir. Bu çerçevede seçilen ders kitaplarında bulunan metinler ve etkinlikler ayrıntılı bir şekilde taranmıştır. Elde edilen sonuçlar ve öneriler aşağıdaki gibidir:

İncelenen Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 ve B2 ders kitapları kültürel öğelerin çeşitliliği açısından incelendiğinde kültürel içerik bakımından temel ve alt öğelere yeterince yer verilmediği saptanmıştır. Türk kültürü ya da farklı kültürlerin özellikle soyut değerlerinden yeterince bahsedilmediği, daha çok sosyal yaşam ile coğrafya ve mekân alt öğelerine ait kültürel içeriklerin bulunduğu görülmüştür. Özellikle sosyal yaşam alt ögesi altında İstanbul'da yaşayan uluslararası öğrencilere yönelik İstanbul'u ve İstanbul'da yaşamı içeren bilgilere yer verildiği dikkat çekmiştir. Bu bilgilerin Türkiye'de diğer şehirlerde yaşayan ya da kendi ülkelerinde Türkçe öğrenen kişiler açısından aynı düzeyde ilgi çekici ya da merak uyandırıcı olmadığı düşünülebilir. Bu açıdan öğrencilerin kendi dil öğrenme bağlamlarıyla ilişki kurarak aynı konuları işleyebilmek önemlidir. Yedi İklim Türkçe B1 ve B2 ders kitaplarındaki kültürel içerik çeşitliliğine bakıldığında ise en çok soyut değerler ve kişilerarası iletişim alt öğelerine yer verildiği, bunun yanı sıra sosyal yaşam ve coğrafya ve mekân alt öğelerine ait kültürel içeriklerden yeterince bahsedilmediği görülmüştür.

Bunların yanı sıra her iki kitap setine ait ders kitaplarında herhangi bir kültüre özgü bilgi içermeyen kültürel tarafsızlık ifade eden konulara da çokça yer verildiği saptanmıştır. Kültürel tarafsızlık, sınıf ortamında ortaya çıkabilecek kültürel çatışmaları önleyebileceği gibi aynı zamanda art arda yapılacak kültürel bilgi aktarımının da önüne geçeceğinden bu tür içeriklere ders kitaplarında yer verilebilir. Bu noktada bu içeriklerin kitaplardaki konumu ve dağılımı önem taşımaktadır. Kültürel bilgi aktarımında olduğu gibi kültürel tarafsızlık içeren metinlerin de kitaplarda hangi konuları içerdiğine, ne sıklıkla ve nerede konumlandırıldığına dikkat edilmelidir.

Dil öğretimi gerçekleştirilirken öğrencilerin farklı kültürler ile kendi kültürünü karşılaştırması için farklı kültürlerle ait kültürel bilgilerin ders kitaplarında bulunması kültürlerarası duyarlılık açısından önem taşımaktadır. Bu noktada incelenen kitaplarda farklı kültürlerle ait yer verilen içerikler çoğunlukla ya bilgi olarak sunulmakta ya da öğrencilerden kendi kültürlerine ait bilgiler vermeleri istenmektedir. Yabancı /ikinci dil öğretim sınıflarında farklı kültürlerle ait kültürel içeriklerin yalnızca bilgi aktarımı şeklinde sunulmasındansa öğrencilerin bu bilgileri analiz edip kendi kültürü ile benzerlikleri ve farklılıklarını saptayabilmesini sağlayacak etkinlik ve uygulamalara yer verilmesi daha etkili olacaktır.

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ve Yedi İklim Türkçe B1 ve B2 ders kitaplarında B1 ve B2 ders kitaplarında öğrencilerin farklı kültürlerle karşı hoşgörü geliştirmelerine yönelik unsur ve etkinliklere yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Çokkültürlü sınıflarda öğrencilerin kendi kültürlerinden farklı kültürel öğeler ile karşılaşmaları kaçınılmazdır. Öğrencilerin kendi kültürleri ile çelişen kültürel öğeler ile karşılaşmaları durumunda bunlardan rahatsızlık duymaması ve tepki göstermemesi kültürlerarası duyarlılığın gelişimi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle farklı kültürlerle karşı hoşgörü geliştirmek üzere düzenlenen etkinlikler, görevler ve uygulamalara ders kitaplarında yer verilmesi gerekmektedir.

İncelenen her iki kitap setine ait ders kitaplarının öğrencilerin farklı kültürlerle sahip kişilere karşı empati kurmasını sağlayan unsurlar ve etkinlikler açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Dil öğretim kitaplarında öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirmek için farklı kültüre sahip bir kişinin içinde bulunduğu durumu ya da davranışlarındaki motivasyonu anlayabilmesine yönelik etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

Bunlara ek olarak Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe B1 ve B2 ders kitaplarında farklı kültürlerle merak uyandıracak unsur ve etkinliklerin sınırlı sayıda olduğu, Yedi İklim Türkçe B1 ve B2 ders kitaplarında ise yer verilmediği saptanmıştır. Öğrencilerin yeni bir bilgiye merak duyması daha çok öğrenme arzusuna neden olacağından kendi kültüründen farklı kültürlerle ait bilgilerin merak uyandıracak şekilde sunulması dil öğrenimini olumlu yönde etkileyecektir.

Sonuç olarak öğrencilerin dil öğrenim süreçlerinde uzun bir süre yoğun bir şekilde takip edebilecekleri ders materyallerinin kitaplar olduğu göz önünde bulundurulursa, dil öğretim kitaplarında farklı kültürlerle ait içeriklerin ele alınması öğrencilerin kültürlerarası duyarlılığı açısından daha olumlu yaklaşıma sahip olmalarına yardımcı olacaktır. Dil öğretim ders kitaplarında farklı kültürlerle ait çeşitli kültürel içeriklere öğrencilerin karşılaştırma yapabilecekleri şekilde yer verilmediği. Bununla beraber bu kitaplarda, farklı kültürden kişilere karşı hoşgörülü olmaları ve o kişiler ile empati kurmalarına yardım edebilecek ve farklı kültürlerle merak uyandıracak etkinliklerin yer alması öğrencilerin farklılıklar karşısında kültürel çatışmaların tarafı olmak yerine daha uyumlu tutum sergilemelerini sağlayacaktır. Çalışmada ele alınan ölçütler dikkate alınarak hazırlanacak ders materyalleri, kültürlerarası duyarlılığın dolayısıyla kültürlerarası iletişim yeterliliğinin kazanılmasında önemli rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aliakbari, M. (2005). The place of culture in the Iranian ELT textbooks in high school level. *The Linguistic Journal*, 1, 1-14.
- Baker, W. (2011). Intercultural awareness: modelling an understanding of cultures in intercultural communication through English as a lingua franca. *Language and Intercultural Communication*, 11(3), 197-214.
- Bennett, M. (2017) Development model of intercultural sensitivity. In *International Encyclopedia of Intercultural Communication* (Kim, Y., Ed.). Wiley.

- Bhawuk, D.P.S. and Brislin, R. (1992). The measurement of intercultural sensitivity using the concepts of individualism and collectivism. *Intercultural Journal of Intercultural Relations*, 16, 413-436.
- Chen, G.M.(1997). A review of the concept of intercultural sensitivity. *Human Communication*, 1, 1-16.
- Chen, G.-M. (2010). The impact of intercultural sensitivity on ethnocentrism and intercultural communication apprehension. *Intercultural Communication Studies*, 19(1).
- Deardorff, D. K. (2004). The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of international education at institutions of higher education in the United States. Unpublished dissertation, North Carolina State University, Raleigh.
- Demir, A., Açık, D. F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 30, 51-72.
- Durmuş, M. (2013). İkinci/yabancı dil öğretiminde özgün ve değiştirilmiş dilsel girdi üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1291-1306.
- Durmuş, M. (2018). Dil öğretiminin temel kavramları üzerine düşünceler: yabancılarla Türkçe öğretimi mi, yabancı dil veya ikinci dil olarak Türkçe öğretimi mi?. *Türkbilig*, 35, 181-190.
- Fritz, W., Mollenberg, A., Chen, G.M. (2001). Measuring intercultural sensitivity in different cultural context. *Intercultural Communication Studies*, 11, 165-176.
- Günday, R., Aycan, A. (2018). Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişim becerisi edinimi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6(3), 533-545.
- Hammer, M.R., Bennett, M.J., Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: the intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 421-443.
- Kartarı, A. (2016). Farklılıklarla yaşamak: kültürlerarası iletişim. (2. Baskı). Ankara: Ürün Yayınları.
- Medina-Lopez-Portillo, A. (2014). Intercultural learning assessment: the link between duration and the development of intercultural sensitivity. *The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 10, Fall 2014, 179-199.
- Okur, A., Keskin, F.(2013) Yabancılarla Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Seti örneği. *International Journal of Social Science*, 6(2), 1619-1640.
- Oksaar, E. (2008). *Kültürlerarası iletişim bağlamında kültür kuramı* (Selçuk, A., Çev.). Konya: Çizgi Kitabevi.

- Peck, D. (1998). *Teaching culture: beyond language*. Yale: New Haven Teachers Institute.
- Polat, T. (2001). Avrupalılık bağlamında kültür boyutuyla yabancı dil. *Studien zur deutschen Sprache und Literatur*, 13, 29-40.
- Reid, E. (2015). Techniques developing intercultural communicative competences in English language lessons. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 186, 939-943.
- Sarıtaş, H. (2014). Kültürel yaklaşımın Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulanması ve öğrenci görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tarcan A. (2004) *Yabancı dil öğretim teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tellan, D. (2013). *Kültürlerarası iletişim: tanım ve işleyiş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Ting-Toomey, S. (2009). Intercultural Conflict Competence as a Facet of Intercultural Competence Development: Multiple Conceptual Approaches. D. K. Deardorff (Ed.), *The Sage Handbook of Intercultural Competence* içinde (100-120). Thousand Oaks: CA: Sage Publications.
- Türkiye Maarif Vakfı. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı (2. bs.). İstanbul: Matsis Matbaa.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

THE VIEW OF INTERCULTURAL SENSITIVITY IN BOOKS ON TEACHING TURKISH AS A FOREIGN/SECOND LANGUAGE: “YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE” AND “YEDİ İKLİM TÜRKÇE” EXAMPLES

ABSTRACT

In order for individuals to have effective intercultural interaction, they must have developed intercultural sensitivity. In this context, textbooks, which are the main sources of learners in foreign/second language teaching, need to show cultural differences to learners in terms of content, ensure that learners do not alienate different cultural values and judgments, and that they are open and tolerant to differences. This is possible with the acquisition of intercultural sensitivity in language teaching classes. The aim of this study is to examine the intercultural sensitivity aspects of textbooks prepared for teaching Turkish as a foreign and second language within the framework of determined criteria.

In this study, based on the idea that books are the course materials that students will follow intensively for a long time in language teaching, course books of “Yedi İklim Türkçe” and “New Istanbul Turkish for International Students” used in language teaching centers and institutions for the purpose of teaching Turkish as a foreign and second language were examined within the scope of "intercultural sensitivity". The B1 and B2 level textbooks of the Turkish teaching sets determined in the study were evaluated according to prespecified criteria. In this article, which is a qualitative case study, the textbooks that constitute the sample of the research were examined with the document analysis method.. As a result of the research, it was determined that the elements and activities aimed at developing intercultural sensitivity were not used sufficiently in the textbooks inspected. Including various cultural contents from different cultures in language teaching textbooks in a way that allows learners to make comparisons, providing them in a way that will enable them to be tolerant towards different people and empathize with those people, and arousing curiosity about different cultures will lead learners to have a more impartial attitude towards differences. Based on this idea, it was concluded that the criteria discussed within the framework of the study should be taken into account in the textbooks that will be used to acquire intercultural sensitivity and therefore intercultural communication competence in classes teaching Turkish as a foreign / second language.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, teaching Turkish as a second language, intercultural communication, intercultural communication competence, intercultural sensitivity.